

Avoim hallinto

Toimintaohjelma 2023-2027

Avoim hallinto on suomalaisen yhteiskunnan keskeinen voimavara.

8.6.2023

Sisällys

Avoim hallinto on suomalaisen yhteiskunnan keskeinen voimavara.	3
Avoimen hallinnon sitoumukset 2023-2027	3
Sitoumus 1. Dialogit ja kohtaamiset tukevat demokratiaa ja edistävät yhteistä ymmärrystä	3
Sitoumus 2. Luotettava tieto ja yhteistyö vahvistavat osaamista	4
Sitoumus 3. Avoimen hallinnon toimijoiden tuki kotimaassa ja kansainvälisesti	5
Sitoumusten ja toimenpiteiden vastuutahot sekä sidosryhmät	5
Mittarit ja seuranta ja arviointi.....	5
Taustaa	6
Mitä avoimen hallinnon työ on?	6
Miksi avoimen hallinnon työ on tärkeää?	7
Miten avointa hallintoa edistetään?	7
Miten avoimen hallinnon V toimintaohjelma on laadittu?	8

Avoim hallinto on suomalaisen yhteiskunnan keskeinen voimavara.

Avoim hallinto rakentaa kansalaisten luottamusta, turvallisuutta ja uskoa tulevaisuuteen.

Suomalaisilla on vahva luottamus hallintoon. Luottamus omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin osallistua ja vaikuttaa on sen sijaan [OECD:n \(Organisation of Economic Co-operation and Development\) mukaan](#) suomalaisilla selvästi matalampi kuin verrokkimaissa.

Luottamusta, osallisuutta ja ymmärrettävyyttä pidettiin avoimen hallinnon V ohjelman laadinta-prosessiin saaduissa näkemyksissä lähes yksimielisesti keskeisimpinä tavoitteina myös ohjelmakaudelle 2023-2027.

Suomalaisen yhteiskunnan kriisinkestävyys, demokratian puolustaminen ja tarvittavien yhteiskunnallisten muutosten läpivienti vaativat sitä, että ihmisillä on tunne, että he voivat osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen. Toisiaan seuraavat globaalit kriisit, kuten Covid-19 -pandemia ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan ovat korostaneet tätä tarvetta entisestään. Epävarmuudesta on tullut elämäämme leimaava tekijä, joka vaikuttaa meihin kaikkiin tavalla tai toisella. Väestön ikääntyminen, sosiaali- ja terveydenhuollon muutokset ja nuorten lisääntyneet mielenterveyden ongelmat ovat nostaneet julkiset palvelut ja niiden tarjonnan ja laadun valokeilaan.

Avoimen hallinnon työssä painopiste on ollut aiemmin vahvasti politiikkatoimien valmistelun avoimuudessa ja niihin liittyvässä vuoropuhelussa. Sen rinnalle on tarpeen jatkossa nostaa kehittämiskohteeksi ihmisten kohtaaminen julkisissa palveluissa. Näin voidaan vahvistaa demokratiaa ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Avoimen hallinnon työssä on jo kauan tunnustettu, että pelkkä hallinnon toiminnan parantaminen ei riitä. Yhteiskunnassamme ja sen ulkopuolella on tahoja, jotka tarkoituksellisesti pyrkivät horjuttamaan luottamusta. Sen vuoksi tarvitaan toimia, joilla tähän pystytään vastaamaan ja sitä ennakoivasti torjumaan. Tahallisen ja tahattoman väärän tiedon levittäminen (dis- ja misinformaatio) on keskeinen asia, jota on torjuttava entistä laajemmalla eri yhteiskunnan toimijoiden yhteistyöllä.

Avoimen hallinnon toimijat tarvitsevat myös tukea niin kotimaassa kuin kansainvälisesti, siksi yhteistyön tiivistäminen ja hyvien käytäntöjen aiempaa vaikuttavampi hyödyntäminen ja jakaminen on tärkeä osa tulevien vuosien avoimen hallinnon kehittämistyötä. Toimintaohjelmaluonnoksessa on tiiviiden vuoksi käytetty termiä kansalaiset, mutta ajatuksellisesti termi pitää sisällään kaikki ihmiset, yhteisöt, järjestöt, yritykset ja muut yhteiskunnan toimijat.

Avoimen hallinnon sitoumukset 2023-2027

Tässä osiossa ovat avoimen hallinnon sitoumukset vuosille 2023-2027. Sitoumuksia on kolme ja kunkin sitoumuksen alle on listattu ne toimenpiteet, joilla sitoumusta erityisesti pyritään edistämään ja toteuttamaan. Avoimen hallinnon työ koskee koko julkista sektoria.

Sitoumus 1. Dialogit ja kohtaamiset tukevat demokratiaa ja edistävät yhteistä ymmärrystä

1.1. Dialogien avulla vahvistamme politiikkatoimien valmistelussa osallisuutta, tietopohjaa ja kriisinkestävyttä.

- Vakiinnutamme ja laajennamme kansallisia dialogeja yhdessä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. Tavoitteena on lisätä osallistujien ja järjestäjien määrää.

- Kehitämme kansallisten dialogien vaikuttavuutta tuottamalla dialogien tuloksista yhteenvedon lisäksi myös teemakohtaisia lyhyempiä tiivistyksiä ja nostoja ministeriöiden johdon käyttöön.
- Kehitämme kansallisten dialogien tulosten hyödyntämistä yhteistyössä vakiojärjestäjäverkoston kanssa. Vahvistamme dialogeista saatavan tiedon hyödyntämistä myös muilla hallinnon tasoilla (hyvinvointialueet ja kunnat).
- Hyödynnämme kansallisia dialogeja ja niiden tuloksia osana valtioneuvoston tulevaisuustyötä esimerkiksi tulevaisuusselontekojen laadinnassa.
- Vahvistamme dialogiosaamista ja dialogien käyttöä: tuomme dialogityön osaksi uudistettavaa avoimen hallinnon verkostoa (ks. sitoumus 3)

1.2. Kohtaamiset julkisissa palveluissa edistävät osallisuutta ja tukevat demokratiaa.

- Vahvistamme demokratiaa ja osallisuutta painottamalla demokratiatoimijuuden ja kohtaamisten roolia julkisissa palveluissa.
- Hyödynnämme Demokratian puolustuksen dialogien pohjalta tehtyä käsikirjaa (julkaistaan syyskuussa) ja tuemme osaamista muun muassa avoimella nettikoulutuksella (eOppiva).
- Edistämme selkokielen osaamista ja käyttöä julkisissa palveluissa.

Sitoumus 2. Luotettava tieto ja yhteistyö vahvistavat osaamista

2.1. Torjumme yhteistyössä tahallista ja tahatonta väärän tiedon levittämistä (mis- ja disinformaatio) osaamisen ja luotettavan tiedon avulla.

- Arvioimme mis- ja disinformaation vaikutukset demokratiaan ja luomme tiekartan koko yhteiskunnan yhteistyöstä mis- ja disinformaation haitallisten vaikutusten torjumiseksi demokratian keinoilla. Toimeenpanemme tiekartan toimenpiteet yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.
- Fasilitoimme poikkihallinnollisia keskusteluja datan avaamisen merkityksestä poikkeustilanteissa. Kokoamme parhaita käytäntöjä siitä, miten yhdistää poikkeava turvallisuustilanne ja datan avaaminen tarkoituksenmukaisella tavalla.
- Järjestämme koko julkiselle hallinnolle avoimia työpajoja ja varmistamme viestinnällä, että kaikki julkisen hallinnon toimijat osaavat toimia valtionvarainministeriön tekoälyn eettisen ohjeen mukaisesti.

2.2. Vakiinnutamme avoimen hallinnon kansalaisjärjestöakatemian toimintamallin valtakunnallisesti ja alueellisesti yhteistyön syventämiseksi

- Vakiinnutamme vuosittaisen valtakunnallisen avoimen hallinnon kansalaisjärjestöakatemian.
- Vakiinnutamme ja laajennamme alueelliset kansalaisjärjestöakatemit yhteistyön rakentamiseksi kaupungissa, kunnissa ja/tai alueilla: tarjoamme valmiin mallin ja motivoimme sen käyttöön.
- Toteutamme avoimen hallinnon kansalaisjärjestöakatemian kansainvälisistä ja EU-temoista.
- Vahvistamme akatemioiden avulla etenkin virkamiesten osaamista kansalaisjärjestöistä ja kansalaisyhteiskunnasta. Toteutamme aiheesta koulutuksen eOppivaan.

Sitoumus 3. Avoimen hallinnon toimijoiden tuki kotimaassa ja kansainvälisesti

3.1. Tehostamme avoimen hallinnon hyvien käytäntöjen jakamista.

- Tehostamme tiedonkeruuta avoimen hallinnon hyvistä käytännöistä. Luomme nykyistä systemaattisemman muodon ja tavan jakaa tietoa avoimen hallinnon verkoston toimintaa kehittämällä ja hyödyntämällä.
- Hyvien käytäntöjen jakamisen kehittäminen Suomessa mahdollistaa paremman tiedonjaon myös kansainvälisesti. Luomme avoinhallinto.fi -nettisivujen englanninkielisille sivuille osion, jonka sisällöt toimivat Suomen hyvien käytäntöjen jakamisen lähteenä.
- Toimeenpanemme [OECD:n nuorisosuositusta](#) (Creating Better Opportunities for Young People) luottamuksesta ja osallisuudesta. Hyödynnämme tulossa olevaa OECD:n työtä hyvien käytäntöjen ja menetelmin jakamiseksi erityisesti lasten ja nuorten osallisuudesta vahvistamisesta.
- Painotamme hyvien käytäntöjen jakamisessa myös erityisesti niitä käytäntöjä, jotka edesauttavat osallisuutta varhaisessa vaiheessa politiikkatoimien valmistelua sekä niitä käytäntöjä, joissa osallisuutta edistetään yhteistyössä hallinnon tasojen kesken (esimerkiksi hyvinvointialueet ja kunnat yhdessä).

3.2. Uudistamme Avoimen hallinnon virkamiesverkoston toimintaa

- Uudistamme avoimen hallinnon virkamiesverkoston toimintaa teemoittamalla työtä selkeämmin. Vuoden 2024 teeman työnimi on ”Tekoäly ja avoimuus”.
- Luomme verkostolle työvaliokunnan ja uusia toimintamuotoja. Näin vahvistamme hyvien käytäntöjen jakamista ja verkoston roolia myös dialogien edistäjänä.
- Luomme avoimen hallinnon valtion virkamiesverkostolle nykyistä tiiviimmät yhteydet kuntien ja hyvinvointialueiden toimijoihin.

Sitoumusten ja toimenpiteiden vastuutahot sekä sidosryhmät

Sitoumusten ja toimenpiteiden vastuutahot ja sidosryhmät täydennetään lausuntokierroksen jälkeen alla olevaan taulukkoon. Voit myös ehdottaa omaa organisaatiotasi mukaan niihin kohtiin, joissa katsotte organisaatiossasi, että teillä olisi roolia.

Sitoumus	Vastuutaho	Rooli	Vastuuhenkilö
1.1.			
1.2.			
2.1.			
2.2.			
3.1.			
3.2.			

Mittarit ja seuranta ja arviointi

Kun sitoumukset ja toimenpiteet on muokattu lausuntokierroksen pohjalta laadintaan tiivis sitoumuksille muutama keskeinen mittari alla olevaan taulukkoon. Mittareita voi myös ehdottaa lausuntokierroksen yhteydessä.

Sitoumus	Mittari	Kuvaus	Vastuuhenkilö
1.1.			

1.2.			
2.1.			
2.2.			
3.1.			
3.2.			

Taustaa

Tässä osiossa kerrotaan, mitä avoimen hallinnon työ on, miksi se on tärkeää ja miten avointa hallintoa edistetään ja miten viides toimintaohjelma laadittiin.

Mitä avoimen hallinnon työ on?

Edistämme Suomessa avointa hallintoa selkeänä ja laajana kokonaisuutena – emme vain suppeasti ymmärrettynä julkisuuslain toimeenpanona. Suomessa rakennamme ja edistämme avointa hallintoa kahdeksan pysyvän työalueen avulla laajassa yhteistyössä yli sektorirajojen. Pysyvät työalueet ovat: Julkisuus, Ymmärrettävyys, Osallisuus, Avoin toiminta, Hallinto mahdollistajana, Avoin data, Viestintä ja Luottamus.

Tämä tarkoittaa sitä, että

- Julkisuusperiaate merkitsee oikeutta saada tietoja viranomaisten toiminnasta.
- Hallinnon tekstit, palvelut ja uudistukset ovat selkeitä ja ymmärrettäviä.
- Kaikilla halukkailla on mahdollisuus osallistua asioiden valmisteluun ja kehittämiseen – ja hallinto on vastaanottavainen uusille ideoille, vaatimuksille ja tarpeille.
- Hallinto kehittää toimintaansa avoimemmaksi kaikilla osa-alueillaan.
- Hallinto tukee kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia ja poistaa kansalaisyhteiskunnan toiminnan esteitä.
- Dataa on saatavilla avoimessa ja koneluettavassa muodossa.
- Viestintä on kaksisuuntaista ja kuuluu keskeisenä osana kaikkeen avoimen hallinnon työhön.
- Luottamus on avoimen hallinnon työn keskeinen tavoite, mutta se on myös työalue, jolla pyritään muun muassa lisäämään tietopohjaa siitä, miten luottamusta voidaan edistää ja arvioida.

Avoimen hallinnon ympyräkuvan työalueet (Kuva 1) ovat pysyvä viitekehys avoimen hallinnon edistämiseksi.

Kuva 1 Avoimen hallinnon pysyvät työalueet : Julkisuus, luottamus, viestintä, avoin data, ymmärrettävyys, osallisuus, avoin toiminta, hallinto mahdollistajana

Miksi avoimen hallinnon työ on tärkeää?

Avoimen hallinnon pitkän ajan tavoitteena on rakentaa kansalaisten luottamusta, turvallisuutta ja uskoa tulevaan. Tavoitteeseen pääsemiseksi mm. vahvistamme vuoropuhelua, edistämme ymmärrettävyyttä ja osallisuutta osaamisen, johtamisen ja kansainvälisen yhteistyön avulla. Tämä työ auttaa avoin hallintoa säilymään suomalaisen yhteiskunnan voimavarana.

Hallinnon avoimuus rakentaa luottamusta, turvallisuutta ja uskoa tulevaan. Hallinnon avoimuus on julkishallinnon toimijoiden yhteinen arvo, päämäärä ja kehittämisen kohde. Avoin hallinto tarkoittaa hallinnon toimien läpinäkyvyyttä, eettisyyttä, tilivelvollisuutta ja tiedon sekä palvelujen saatavuutta. Se tarkoittaa myös kansalaisten osallisuuden mahdollistamista päätöksenteon valmistelussa, palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Avoin hallinto merkitsee hallinnon vastaanottavaisuutta uusille ideoille, vaatimuksille ja tarpeille. Avoimen hallinnon toimintatapa on väline parantaa demokratian laatua, jotta se paremmin vastaisi ihmisten tarpeisiin. (lähde: [Avoimen hallinnon strategia](#) (2021), s. 1-3)

Lue lisää avoimuuden edistämisen lähtökohdista avoimen hallinnon työssä ja avoimuuden vahvistamisen vaikutuksista käsillä olevan toimintaohjelman valmistelussa laaditusta taustamuistiosta avoimen hallinnon nettisivuilta. ([Taustamuistio](#) (2023), s 2).

Miten avointa hallintoa edistetään?

Avointa hallintoa edistetään toimintaohjelmien sitoumusten ja konkreettisten toimenpiteiden avulla. Avoimen hallinnon toimintaohjelmat ovat osa avoimen hallinnon kansainvälistä kumppanuusohjelmaa (Open Government Partnership, OGP), johon Suomi liittyi vuonna 2013. Kumppanuusohjelman jäsenyyteen kuuluu, että kukin maa laatii mahdollisimman avoimella valmistelulla toimintaohjelman. Toimintaohjelma sisältää sitoumukset ja tavoitteet seuraavalle

neljälle vuodelle. Toimintaohjelman toimeenpanon tueksi asetetaan työryhmä, joka koostuu toimenpiteiden kannalta tärkeistä toimijoista yhteiskunnan eri sektoreilta kuten julkiselta sektorilta ja kansalaisyhteiskunnasta.

Osana viimeisintä toimintaohjelmaa 2019-2023 laadimme avoimen hallinnon strategian, joka linjaa keskeisimmät prioriteetit vuoteen 2030 ja kuvaa painopisteille konkreettisempia tavoitteita. Avoimen hallinnon toimintaohjelma puolestaan linjaa aina nelivuotiskaudeksi avoimen hallinnon edistämiseksi sovitut keskeiset sitoumukset ja toimenpiteet.

Avoimen hallinnon aiempien toimintaohjelmien teemoina ja sitoumuksina on ollut vuosina 2013-2023 mm. selkeä kieli, avoin toiminta, avoin data, hallinto mahdollistajana, selkeä hallinto, lasten nuorten ja ikääntyneiden osallisuus, ymmärrettävyys, avoin maakunta, julkisuus, kestävä avoimuus, avoimen hallinnon strategia, avoimuusrekisteri ja dialogien osaamisen ja käytön vahvistaminen. Lue lisää edellistä toimintaohjelmista ja niissä tehdyistä toimenpiteistä avoimen hallinnon nettisivuilla osoitteessa: <https://avoinhallinto.fi/toimintaohjelmat/>.

Miten avoimen hallinnon V toimintaohjelma on laadittu?

Avoimen hallinnon viides toimintaohjelma on vuosille 2023-2027 ja sen laadinta alkoi joulukuussa 2022. Laadinnan periaatteet ovat vakiintuneet jo aiemmillä kierroksilla:

- Laadintaprosessissa on eri tyyppisiä osallistumismahdollisuuksia (läsnä tai etänä, yksilöinä tai ryhmänä) läpi koko prosessin.
- Sähköisissä osallistumismahdollisuuksissa hyödynnetään kaikille avoimia yhteisiä järjestelmiä (otakantaa.fi ja lausuntopalvelu.fi).
- Kasvokkain tapaamisia järjestetään eri ryhmille, sekä kansalaisille että virkamiehille ja viranhaltijoille.
- Tapaamisia on sekä avoimen hallinnon omissa, että muiden järjestämissä tapahtumissa.
- Tavoitteena on tavoittaa osallistujia myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelta.

Avoimen hallinnon viidennen toimintaohjelman laatiminen on ollut Avoimen hallinnon hankkeen ydintiimin vastuulla. Toimintaohjelman valmistelun tueksi tiimi laati [taustamuistion](#), joka kertoo, mistä avoimen hallinnon työssä on kyse, miksi avoimen hallinnon edistäminen on tärkeää, mitä on muuttunut avoimen hallinnon toimintaympäristössä ja suunnitelman viidennen toimintaohjelman laatimiseksi. Toimintaohjelman laadintaan keväällä 2023 osallistuneet saattoivat halutessaan tutustua tähän taustamuistioon, joka julkaistiin avoimen hallinnon nettisivuilla.

Laadintaprosessiin osallistui kevään 2023 aikana laajasti eri tahoja ja arvokasta tietoa kerättiin aktiivisesti monin tavoin mm.

- Diakonissalaitoksen tulevaisuusharjoitus (ilmiöasemat) tuotti soveltuvin osin syötettä etenkin haavoittuvammassa asemassa olevien tulevaisuusnäkemyksistä.
- Valtakunnallisen kansalaisjärjestöakatemian ja avoimen hallinnon torin yhteydessä (ja avoimen hallinnon nettisivuilla) hyödynnetty [avoimen hallinnon ideointilakana](#) kokosi ajatuksia ja ideoita avoimen hallinnon edistämiseen uudessa toimintaohjelmassa.
- Avoin hallinto -kysely valtion virastoille ja laitoksille, kunnille, maakunnille ja hyvinvointialueille keräsi määrällistä ja laadullista tietoa avoimen hallinnon tilasta ja IV toimintaohjelman toimeenpanosta (107 organisaatiolta).
- Aluekierros kuuli ajatuksia ja ideoita muun muassa kaupungeilta, kunnilta, kansalaisjärjestöiltä, neuvostoilta Rovaniemellä, Kuopiossa, Jyväskylässä, Tuusulassa ja Turussa.
- Haastattelut toivat ajatuksia ja ideoita sellaisilta tunnistetuilta toimijoilta ja tahoilta, jotka eivät viime vuosina ole olleet aktiivisesti mukana avoimen hallinnon työryhmän työssä (ks. lista haastatelluista Mitä kuulumme? –muistion [liitteestä](#))

- Kaikille avoin otakantaa.fi-kysely viidennen toimintaohjelman tavoitteista avattiin 10.5. ja oli auki 31.5. asti. Kyselyyn saatiin yhteensä 24 vastausta.
- Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnalle (KANE) esiteltiin 1.6. pidetyssä kokouksessaan viidennen toimintaohjelman sitoumusaihoita.
- Avoimen hallinnon työryhmä sparrasi suunnitelmaa kevään aikana...
- Yksittäisten jäsenten ja kollegoiden huomioidut olivat arvokkaita apuja...
- Toimintaohjelman laadinnan tausta-aineistona oli myös kattavat dialogiaineistot, joita on tuotettu eri dialogiprosesseista vuodesta 2020 lähtien.
- Nuorten digiraati joulukuussa 2022.

Edellä listatun pohjalta laadimme ja julkaisimme avoimen hallinnon nettisivuilla [Mitä kuulimme? -muistio](#), johon kokosimme avoimen hallinnon edistämiseksi saadut ajatukset ja ideat pysyvien työalueiden mukaan ryhmiteltynä. Mitä kuulimme? -muistio auttoi toimintaohjelmaluonnoksen laadinnassa.

Toimintaohjelmaluonnos julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä kesäkuussa 2023, ja se on lausuttavissa elokuun lopulle saakka. Kesän aikana toteutetaan myös kansainvälinen vertaisarviointi. Saatujen huomioiden avulla viimeistelemme toimintaohjelman. Lausuntoyhteenveto ja lausuntokohtaiset kommentit julkaistaan avoimen hallinnon nettisivuilla. Lopullinen ja valmis sitoumuksiltaan selkeä ja tiivis **Avoimen hallinnon viidennen toimintaohjelma vuosille 2023-2027 julkaistaan 5.10. Oulussa osana alueellista kansalaisjärjestöakatemiaa.**